

Голові
разової спеціалізованої вченої ради
НУ «Одеська політехніка»
МОН України
доктору наук з державного
управління,
професору Колісніченко Н.М.

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора наук з державного управління, професора Хожило Ірини Іванівни на дисертацію Чорниша Юрія Івановича на тему *«Механізми публічного управління формуванням професійної відповідальності державного службовця»*, подану до захисту в разову спеціалізовану вчену раду Національного університету «Одеська політехніка» на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування» за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування».

Відгук офіційного опонента підготовлено на основі ґрунтовного опрацювання змісту дисертаційної роботи та змісту основних публікацій здобувача, представлених у мережі відкритого доступу

1. Актуальність теми дисертації, зв'язок з науковими програмами, темами.

Сучасна трансформація системи публічного управління в Україні пов'язана не лише з інституційним оновленням органів влади та вдосконаленням нормативно-правової бази, а й із необхідністю підвищення професійного рівня та відповідальності державних службовців. У центрі цих процесів перебуває державний службовець як ключовий суб'єкт реалізації державної політики, носій управлінських рішень і посередник у взаємодії між державою та суспільством. У зв'язку з цим формування професійної відповідальності державних службовців набуває стратегічного значення для забезпечення ефективності публічного управління, утвердження принципів верховенства права та підвищення довіри громадян до органів влади.

Актуальність дослідження посилюється в умовах децентралізації, цифрової трансформації публічних послуг, воєнних викликів та процесів післявоєнного відновлення держави, що значно підвищує вимоги до

професійних, етичних і управлінських якостей посадових осіб. Міжнародні стандарти розвитку публічної служби розглядають відповідальність і доброчесність державних службовців як ключову умову належного врядування. Відповідні підходи закріплені у міжнародних документах, зокрема United Nations Convention against Corruption (2003), European Code of Good Administrative Behaviour (2001), OECD Recommendation on Public Integrity (2017), SIGMA Principles of Public Administration (2014; 2023) та Transforming our World: the 2030 Agenda for Sustainable Development (2015), які підкреслюють необхідність забезпечення підзвітності, професійної етики, прозорості управління та відповідального прийняття управлінських рішень.

Водночас сучасна практика функціонування державної служби в Україні свідчить про наявність низки проблем, пов'язаних із формалізмом у виконанні службових обов'язків, недостатньою інтеграцією системи професійної підготовки з потребами органів влади, а також обмеженим використанням сучасних механізмів оцінювання та мотивації персоналу.

Все означене зумовлює необхідність наукового обґрунтування та вдосконалення механізмів публічного управління формуванням професійної відповідальності державних службовців, що сприятиме підвищенню ефективності діяльності органів влади та зміцненню інституційної спроможності держави.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Висновки та практичні рекомендації, представлені у дисертації Чорниша Ю.І., відзначаються аргументованістю, внутрішньою логічністю та повною узгодженістю з результатами проведеного дослідження. Автор демонструє високий рівень володіння сучасним методологічним інструментарієм науки державного управління, застосовуючи комплекс методів, що включає системний, інституційний, структурно-функціональний, порівняльний та прогнозний аналіз. Використання загальнонаукових і спеціальних методів, зокрема, системно-структурного аналізу, моделювання та оцінювання організаційно-правових

механізмів, забезпечило всебічність, цілісність і наукову достовірність зроблених висновків. Досягнення визначеної мети дисертаційної роботи ґрунтується на глибинному аналізі теоретичних засад формування професійної відповідальності державного службовця, а також комплексному підході в обґрунтуванні концептуальних основ публічного управління формуванням професійної відповідальності державного службовця. Заслужують схвальної оцінки пропозиції здобувача щодо практичних аспектів реалізації механізмів публічного управління формуванням професійної відповідальності державного службовця в Україні. Наукова новизна дисертаційної роботи відзначається її інноваційним характером. У дисертації вперше визначено професійну відповідальність державного службовця як систему, яка представлена зовнішньо-детермінованою структурою (когнітивний, мотиваційно-афективний, поведінково-діяльнісний компоненти) і внутрішньо-детермінованою структурою (професійно-правова, професійно-етична, професійно-компетентнісна складові відповідальності);

- систематизовано механізми публічного управління формуванням професійної відповідальності державного службовця: нормативно-правові, інституційно-організаційні, мотиваційні, професійно-освітні, інформаційно-комунікаційні;

- розроблено модель публічного управління формуванням професійної відповідальності державного службовця, функціонування якої передбачає структурний вимір (суб'єкти управління, механізми управління, критерії ефективності) і діяльнісно-процесуальний вимір (взаємодія суб'єктів публічного управління, оцінювання сформованості професійної відповідальності, корекція механізмів публічного управління);

удосконалено:

- статусний підхід до поняття «державний службовець», що дозволило виділити складові соціального статусу державного службовця: адміністративно-правовий, морально-етичний, професійно-компетентнісний, які визначають професійну відповідальність державного службовця як представника держави,

що здійснює діяльність в інтересах суспільства;

- виділення критеріїв ефективності публічного управління формуванням професійної відповідальності державного службовця, які визначають рівень сформованості професійно-правової, професійно-етичної і професійно-компетентнісної відповідальності на рівні загальної (суспільно корисної), спеціальної і конкретної соціальної ефективності в кількісній і якісній оцінці;

- визначення напрямків підвищення ефективності механізмів публічного управління формуванням професійної відповідальності державного службовця: формування моделі публічного управління на основі принципів належного врядування («*Good Governance*»); професіоналізація державної служби з урахуванням світового і європейського досвіду; адаптація державної служби до вимог ЄС; модернізація системи управління персоналом в державній службі; формування ефективної системи протидії корупції;

Узагальнюючи, слід підкреслити, що дисертаційне дослідження має суттєвий науковий і практичний внесок у розвиток механізмів публічного управління формуванням професійної відповідальності державного службовця. Рекомендації, розроблені Чорнишем Ю.І., відзначаються науковою обґрунтованістю, актуальністю та зорієнтованістю на вирішення реальних управлінських проблем. Вони можуть бути використані у роботі Департаментів та структурних підрозділів органів державної центральної, регіональної і місцевої влади, зокрема державно-управлінських структур, що займаються проблемами професіоналізації державної служби, а також у навчальному процесі – при підготовці відповідних підрозділів підручників, навчальних посібників, курсів лекцій, методичних матеріалів з публічного управління і державної служби, при розробленні освітньо-професійних та освітньо-наукових програм щодо формування і підвищення рівня професійної відповідальності державних службовців.

3. Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності
Дисертаційне дослідження є самостійною, завершеною та концептуально цілісною науковою працею. Усі основні положення, отримані результати,

наукові узагальнення та розроблені автором рішення, що визначають новизну та практичну значущість роботи, належать здобувачу особисто. Матеріали, представлені у співавторських публікаціях, використані лише в тій частині, яка відображає індивідуальний внесок автора та безпосередньо корелює зі змістом дисертації. Концептуальні засади дослідження, його структурна логіка, формування наукової проблематики, вибір і застосування методологічних підходів, а також обґрунтування висновків і представлені практичні рекомендації є результатом самостійної наукової роботи здобувача. Усі використані запозичення, цитати та наукові ідеї інших дослідників належним чином задокументовані та супроводжені коректними бібліографічними посиланнями.

4. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

Подана дисертація характеризується високим рівнем теоретико методологічного опрацювання матеріалу, чіткою внутрішньою структурною узгодженістю та добре обґрунтованими науковими положеннями й висновками. Дослідження справляє враження завершеної та концептуально цілісної науково-дослідної роботи, результати якої роблять вагомий внесок у розвиток сфери публічного управління та адміністрування.

Водночас, як і будь-яка наукова праця, представлена дисертація формує широкий простір для подальшого наукового осмислення окремих аспектів розглянутої проблематики, спонукаючи науковців до дискусії та обговорення певних моментів змісту цієї наукової праці:

1. Яку роль, на Вашу думку, у формуванні професійної відповідальності державного службовця відіграють інститути нагляду та контролю, такі як Уповноважений Верховної Ради України з прав людини (омбудсман), Національне агентство з питань запобігання корупції, а також інші державні та громадські органи, що забезпечують доброчесність і прозорість публічної служби? Чи можна розглядати їхню діяльність лише як «зовнішній контроль», чи, можливо, вони виконують більш інтегровану функцію, сприяючи внутрішньому становленню професійної відповідальності службовців через

стандарти етики, навчання, надання рекомендацій та стимулювання саморегуляції? Крім того, цікавить Ваша оцінка того, як взаємодія державних службовців із цими інститутами впливає на усвідомлення ними власної професійної відповідальності та наскільки ця взаємодія може стати системним елементом модернізації державної служби відповідно до принципів доброчесності та європейських стандартів публічного управління.

2. У наведеному тексті дисертації (с. 97–98) подано класифікацію моделей публічного управління, однак вона потребує певного концептуального уточнення та термінологічної коректності. Зокрема, використання поняття «Old Public Management» для позначення класичної бюрократичної моделі М. Вебера та В. Вільсона не є загальноприйнятим у сучасній науковій літературі. У більшості досліджень зазначена модель визначається як традиційна модель публічної адміністрації (Traditional Public Administration) або класична бюрократична модель державного управління. Крім того, твердження про існування лише трьох концептуальних моделей публічного управління виглядає дещо спрощеним, оскільки сучасні наукові підходи додатково виокремлюють такі концепції, як «New Public Governance», мережеве врядування (network governance) або цифрове врядування (digital governance), що відображають новітні тенденції трансформації публічного управління. У зв'язку з цим доцільно уточнити використану термінологію та розширити теоретичний контекст дослідження, що дозволить уникнути надмірного узагальнення еволюції моделей публічного управління.

3. На с. 183-184 досить ґрунтовно розкрито нормативно-правові та наукові підходи до оцінювання результатів службової діяльності державних службовців. Водночас у тексті одночасно подано нормативно-правове визначення та різні наукові трактування цього поняття, однак відсутній узагальнюючий висновок, який би інтегрував наведені позиції дослідників і відображав авторське бачення сутності оцінювання професійної діяльності державних службовців. Доцільно також уточнити логіку викладу матеріалу: спочатку подати нормативно-правову основу оцінювання, а далі

систематизувати наукові підходи (процесуальний, змістовний, нормативно-інституційний) із подальшим узагальненням та формулюванням авторського висновку.

4. У дисертації (с. 189 -190) автор визначає п'ять загальних напрямів підвищення ефективності механізмів публічного управління формуванням професійної відповідальності державного службовця, однак не подано чітких критеріїв їх виокремлення та логіки взаємозв'язку між ними. Зокрема, частина визначених напрямів має стратегічний або концептуальний характер (наприклад, впровадження принципів належного врядування або адаптація державної служби до вимог ЄС), тоді як інші виступають більш конкретними управлінськими інструментами (модернізація системи управління персоналом або формування ефективної системи протидії корупції). У зв'язку з цим доцільно уточнити класифікаційну логіку запропонованих напрямів, а також обґрунтувати їх місце та роль у загальній системі механізмів формування професійної відповідальності державних службовців.

5. У дисертаційній роботі зазначається, що впровадження принципів належного врядування сприяло підвищенню ефективності державної служби в країнах Центральної та Східної Європи, однак наведене твердження має переважно узагальнений характер і не супроводжується конкретними прикладами або показниками інституційних змін.

Разом із тим варто зазначити, що окремі дискусійні аспекти та сформульовані зауваження жодним чином не применшують наукової цінності та практичної значущості представленого дисертаційного дослідження. Навпаки, їх наявність засвідчує актуальність обраної публічноуправлінської проблеми та підтверджує потенціал роботи як важливої основи для подальших наукових розвідок у цій сфері.

5. Загальний висновок про відповідність роботи встановленим вимогам

Узагальнюючи результати аналізу, слід зазначити, що дисертаційне дослідження Чорниша Юрія Івановича на тему «Механізми публічного

управління формуванням професійної відповідальності державного службовця», характеризується високим рівнем системності, концептуальною цілісністю та глибиною опрацювання теоретичних і прикладних аспектів порушеної проблематики. Робота відповідає вимогам, визначеним у Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами), а її автор, Чорниш Юрій Іванович, цілком заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії у галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування» за спеціальністю 281 – Публічне управління та адміністрування.

Офіційний опонент,

доктор наук з державного управління,
професор, професор кафедри
державного управління і
місцевого самоврядування
НТУ «Дніпровська політехніка»

Ірина ХОЖИЛО